

DR. TARJÁN LÁSZLÓNÉ

Zselic története és természetvédelmi értékei

A Zselicség a maga nemében páratlan országos jelentőségű érték. A Somogyi-domság zselid lankáin a kiváló fejlődésű ezüsthársas-bükkösök, az erdős táj, a hozzá tartozó mezőgazdasági területek és a völgyekben meghúzódó apró falvak együttesen adják a táj harmóniáját. A Zselic nevének eredete is a táj értékére utal, a „zselice” szó ugyanis szláv nyelven üdét, ékeket, kellemest jelent.

Nekünk, erdészeknek többször mondanak a ma is élő helységnevek, mint Kardosfa, Lipótfá, Bószénfa, Gálosfa, Boldogasszonyfa, Somogyhárság, amelyek a zselici erdők erdészettörténeti jelentőségét bizonyítják. Az üzemiervi térképeken jelölt erdőrészek, mint pl. Csárda hely vagy a visnyezéplaki erdőben a Pali betyár sírja, ma is őrzik a kimagasló betyárvilág emlékeit. A környező kis települések szegénysorsú lakosainak is egykor ez a Szigetvári-Új Kaposvárig nyúló erdőrengtet jelentette a megélhetési forrást. Kondákat makkoliatnak, szemet égettek, méhészkedtek. Ez utóbbira enged következnem a ma is használatos Márcadó pusztá elnevezése, amely a méz-sörrel adózók településére utal. Jelentős volt a gubacszedés. A 18. század közepétől a hamuszír főzés, ami a bécsi udvari kancellária kezdeményezésére történt, akkoriban a nyugati országok keresett terméke volt a „Hamuházi ré” a hamuszír készítőknél állít emléket. Megjegyzem még, hogy már akkoriban üveggyártás létesítésével is foglalkoztak.

A Zselicség történeti lelvárti okmányok segítségével az Árpád-kortól napjainkig nyomom követhetjük. A zselici erdőrengtet mélyén állt egykor a Monoszló nemzetség ősi főszéke a Villa Rupul. Az Árpád-kori új okmányait Rupul már 1230-ban faluként említi. 1403-ban Zsigmond király a területet Ders Mártonnak adományozta, majd a család utolsó sarja Dersffy Orsolya hozományaként az 1500-as években Eszterházy-birtok lett.

A török veszedelem ellen, amikor a szigetvári várat bővíttették és megerősítették, a zselici erdők szolgáltatták a faanyagot. A török időkben a „Táborvölgy” emlékezetes csata színhelye volt. A földolászok követően a zselici erdők nagy részét újból az Eszterházyak birtokolták. Az Eszterházy-hitbizományt 1693-ban Pál herceg alapította.

A patriarchális házi kezelést idővel magánvállalkozók bérelte váltotta fel. Ekkor kezdődött tulajdonképpen – rövid sarjerdő vágásforduló mellett az erdők fokozott használatba vétele. Az irtások helyén az erdőt ebben az időben előzetes makkrakással és sarjakkal újították fel. A faállomány rendszeres kezelése 1890-től, az Általános Hitelbank bérletével kezdődött meg. A vágások felújítására a Hitelbank Szlavóniából származó ölgymakot hozott. A kizsarolt parlagokra pedig fekete- és erdei-fenyőt telepítettek. A kedvezőtlen adottságú mezőgazdasági területek erdősítésének fontosságára tehát már ekkor felfigyeltek. Az első világháború szállítási nehézségei miatt a ropolyi völgyben gőzüzemű erdei iparvasutat építettek. Az akkori adatokból tudjuk, hogy a véghasználatok a nagy fatömeget adó gyertyános ölgyeseket, erdei fenyveseket és bükkösöket érintették, és a hektáronként kitermelt 800 900 m³ fa jelentős jövedelemhez juttatta a bérletket. 1927-től az Eszterházy uradalom ismét házi kezelést vette a zselici erdőt, de addigra sajnos a faállomány jelentősen megcsappant.

A mai erdészettulajdonihoz is támpontot nyújthat a zselici erdők tulajdoni és kezelési viszonyainak változása. A II. világháború után ugyanis megváltozott a zselici erdők helyzete is. Az államerdészeti kezelés a szakszerű erdőgazdálkodás lehetőségét is megnyitotta a zselici erdőkben. Az akkori időknek megfelelően az olcsó és nagytömegű faanyag biztosítása volt a cél. Szerencsére ezek az erőltetett erdőhasználatok azért nem vezettek káros következményekre, mert kiváló somogyi erdész szakembereink, mint *Haracsi Lajos* erdőigazgató, majd *Márkus László* főmérnök és sokan mások minden elkövették, hogy a keletkező vágásürülteket a termőhely termőképességét maximálisan hasznosító fajokkal újítsák fel. A fokozatos felújító vágásokban a fakitermelés az erdőművelési szempontok messzemenő szem előttartásával történt.

Arra is ügyeltek, hogy az őshonos bükk és ölgly által elfoglalt területet, valamint a magról kelt állományok arányát – a sarjak rovására – növeljék. A fiatalos gondos ápolásával a sarjakat végül is sikerült megfelelő mértékben visszaszorítani.

A megfelelő faj-arány kialakítását a kedvező zselici termőhely viszonyok is

nagy mértékben elősegítették. E tájon szubmediterrán éghajlati hatások érvényesülnek. Az évi csapadék átlaga 760 mm felett van. A zselic különleges növényföldrajzi jelentőségét korán felismerték, és ámeneti jellegénél fogva – talajtani alapon – a magyar flóratartomány dunántúli flóravidek mecskei flórajáráshoz kapcsolják.

Újabbban – éghajlati és növényföldrajzi szempontokat figyelembe véve – a belső-somogyi flórajáráshoz sorolják. A táj növényföldrajzi értékére már *Kitaibel Pál* is felhívta a figyelmet, útinaplójában a zselic növényjegyzéke is fellelhető. Itt találjuk az illir bükkösök hazai megjelenésének legzsebb állományait. Az ezüsthársas bükkösök (*Vicio oroboidi-Fagetum*) előfordulásukat a déli elterjedésű ezüsthárs (*Tilia argentea*) és a nyugat-atlanti bükk (*Fagus sylvatica*) társulással képes találkozása teszi lehetővé. A melegebb és kevésbé nedves területeken praecillir gyertyános kocsánytalan tölgyeseket (*Helleboro dumetum carpinetum*), a vízfolyások mentén éger ligeterdőséget (*Azinofagus glutinosae incanae*), a déli dűlőségi oldalakon pedig cseres-kocsánytalan tölgyeseket (*Quercetum petraea-ceris*) találunk. Valamennyi erdőtüpus természetes. Mesterségesen betelepített faj része természetes felújításból keletkezett, 70%-ban mag eredetű.

A vidék sajátos növényföldrajzi helyzetére utalnak a szubmediterrán fajok: a lónyelvi csodabogyó (*Ruscus hypoglossum*), a szárós csodabogyó (*Ruscus aculeatus*), szubalpin elterjedésű, a zalai bükköny (*Vicia oroboides*), a szellőrozsza (*Anemone nemorosa*), közép-európai a (*Cykamen purpurescens*), atlanti mediterrán faj a díszes vesepáfrány (*Polybuchium setiferum*), a pirtógyökér (*Tamus communis*), és a fekete fodorka (*Asplenium adiantum*).

Az 1960-as években – a növénycönológia hőskorában –, amikor a növény-ökológusok és erdész-botanikusok együtt dolgozták ki a hazai erdőtudomány alapjait, a zselic erdei ugyancsak a tudomány kutatás színterévé váltak.

Ezideig a zselic jobbra csak az erdészeti szakemberek előtt volt ismert – botanikai és zoológiai szempontból feltáratlannak számított. *Borhidai Attila* és *Horváth D. Olivér* és más zselickutatók alapozták meg a kilenc ezer hektáros zselici tájvédelmi körzet kialakítását. Gondos kutató munka választotta ki és elcázta meg a Zselicség Tájvédelmi Körzet létrehozását 1976-ban, amelynek kezdeményezésében nagy szerepe volt *Zsántó Gábornak*, a Kaposvári Erdőfelügyelőség igazgatójának.

A Tájvédelmi Körzet fokozottan védett erdőrészeiből kísérleti jelleggel

ugyancsak 1976-ban mintegy száz hektár ezüsthársas bükköst jelöltünk ki génrezerváció céljára. A természetes gónforrások védelmét a nemesített gónforrások alkalmazása tette szükségessé. A kijelölt törzsfák vegetatív és generatív utódvizsgálatát az EFE Erdőtelepítési Tanszéke végezte *Tumpa Károly* vezetésével. A biodiverzitás clvét már ebben az időben igyekeztünk alkalmazni és előtérbe helyezni.

A zselici erdőkben határainkon kívül is ismert vadgazdálkodás folyik. A szarvas csak a múlt század vége felé jelent meg, majd gyorsan elszaporodott. Az állomány minőségét jelzi, hogy már 1938-ban a Berlińi Vadászati Kiállításon Mandel hajor főerdőmester közpályon ejtett bika agancsával nyerte el az első díjat. Az erdőgazdaságnak azóta is jelentős devizát hoz a vadászat. Az erdő- és vadgazdálkodás mellett ma már a természetvédelmi érdekek, a turisztika és az idegenforgalom is előtérbe kerültek.

A Zselici Tájvédelmi Körzet a táj- és természeti értékek megőrzése mellett a terület védelmével összehangolt gazdasági hasznosítást és a szervezett

bemutatását is lehetővé teszi. Ugyanakkor a természeti ritkaságok védelme, a táj jellegének megőrzése és a zselici őshonos fafajok terület-arányának növelése átfogó természetvédelmi intézkedésekkel biztosítható.

A kis zselici falvak az elmúlt évtizedekben elnéptelenedtek, ezért a Zselic és Belső-Somogy néprajzi szempontból legértékesebb emlékeiből a Tájvédelmi Körzet területén, Szennában skanzenet létesítettünk. A falumúzeum központja a szenai református templom (1780-ban épült) híven őrzi a somogyi népi díszítőművészet minden ekességét.

A csodálatos zselici táj szerves elemét képezik a falvak, amely a természet és települési környezetet harmonikus egységgé tanúsítják. E harmonia sok helyütt megbomlott, a korábbi központosító politika még rányomja bélyegét a mai életviszonyokra. A munkahelyek hiánya, az infrastruktúra elmaradottsága, az intézmények és az ellátás hiányosságai, az clvándorlás és clöregedés egymást erősítve vezetett a térség hátrányos helyzetéhez. A hátrányos helyzet megszüntetése hozzátartozik a táj élővé tételéhez a

fenntartható fejlődés jövőti és jelent egyaránt szolgáló keretei között.

A korábbi központosító politika helyett ma a hátrányos helyzetűeket pozitív módon diszkrimináló politika érvényesül a fejkvóta elosztásától a céltámogatási rendszeren át a kormányzati politikáiban.

A KTM területfejlesztési politikája célul tűzte ki az elmaradt térségek felzárkóztatását a gazdasági, társadalmi és kulturális szempontból hátrányos települések felemelését, a mezőgazdasági, erdőgazdasági infrastruktúra, munkahely teremtési lehetőségek fejlesztésével, az idegenforgalom turizmus, különösen a falusi és zöldturizmus felkarolásával.

Ennek szép példái a Gátosfai idegenforgalmi központ, a kiépülöbben lévő bányaí udúlőfalu, vagy a két hete átadott Petörke-völgyi rekreációs vízpark.

Mindezek együtt jelentik a Zselic táji-települési-építészeti értékeinek védelmét, hagyományörző fejlesztését, és gyakorlati példával szolgálnak a fejlődés megvalósításában.

DAUNER MÁRTON

Erdőgazdálkodásunk időszerű kérdései

Elnök úr! Tisztelt Vándorgyűlés, kedves Vendégek!

Az 1980-as évek végén intézményileg elindult gazdasági és politikai rendszerváltás, ahogy általában a nemzetgazdaságban és az agrárgazdaságban, *alapkai érintő átalakulást indított el a hazai erdőgazdálkodásban* is. Az alapvető átalakulás, amely néhány évtizedes múltunkat tekintve rendhagyó, hisz nem a polgári fejlődés evolúciójába épül, hanem éppen ennek alapköveinek lerakását és megerősítését jelenti. Ez az alapvető átalakulás, melynek folyamatában vagyunk, mint ismeretes, érinti a tulajdonviszonyokat, a jövedelemelosztást, a magánvállalkozás kiterjedését, az állam közvetlen vállalkozói szerepvállalásának visszahúzóását, a szabad tőkeáramlást, a foglalkoztatottságot, munkanélküliséget, szociális gondoskodást stb.

Már az átalakulás kezdetén érzékeltető volt, hogy a rendszerváltásból fakadó új feladatok tovább nehezítik az „örökségül” hagyott szakmai terhek, gondok

rendezhetőségét. A rendszerváltozáshoz kapcsolódó feladatok nagyszámúja ugyanis egyértelműen ma sem tisztázható abban az értelemben, hogy mikor, milyen mértékben végzhető el, és a gazdasági rendszer működtetése, szabályozása mikortól folytatható „normális” módon, a polgári közgazdaság és demokrácia eszköztárával. Az elmúlt három év alatt elfogadott új törvények száma, a szerkezeti átalakítások, a tulajdonváltás eddig végrehajtott mértéke egyértelműsíti számunkra a választott irányt.

Ugyanakkor azonban megállapítható, hogy az örökségül hagyott feladatok mellett a gazdasági visszaesés, az értékesítési körülmények (bel- és külpiacon) megváltozása ezen a szakterületen is komoly gazdálkodási, finanszírozási és likviditási gondokat okoz.

Az örökségül maradt terhek közül az erdőfelújítások jelentős mértékű felhalmozódását, a rendezetlen vadkár kérdéseket, az Erdőfenntartási Alap szabályozatlanságait, pénzügyi ellenőrzétlenség-

gét, az indokolatlan kifizetésekkel fakadó forráshiányát kiemelve is látható, hogy a problémák rendezhetőségét önállóan nézve is az átalakulás komoly kihívást jelentett és jelent ma is az erdőgazdálkodás számára.

Mindezek mellett azt is szükséges látni, hogy a globális ökológiai egyensúly megromlása a természetes környezet nagymértékű veszélyeztetettségé és a biológiai erőforrások jelentőségének további növekedése miatt a fejlett gazdaságok átfogalmazták erdészeti politikájukat. Természetesen a megfelelő gazdasági háttér lehetővé is tette ezen országokban, hogy az erdőfunkciók értékrendjét a védelmi és szociális szolgáltatók irányába mozdítsák. Ugyanakkor a színvonalas és jövedelmező faanyagtermesztést a jogi szabályozás, tervezés, monitoring, szakhatóság, tanácsadás, szanckciók, támogatások területén ezen követelmények elsődleges figyelembevételével biztosítsák. Ezen nemzetközi folyamat-hoz csatlakozóan a hazai erdészeti politikában is – az előbb említett feladatok rendezése mellett – tovább kell, hogy erősödjének az erdő- és természetvédelemmel, közjóléttel kapcsolatos szempontok.

Az alapvetően figyelembe veendő kérdések és tényezők, az előbb említett globális folyamatok, a nemzetgazdaságra nehezítő terhek – eladósodottság, szo-

ciális gondoskodás, az elosztható nemzeti jövedelem alakulása – az általános gazdaságpolitika hazai prioritásai olyan környezeti teremtettek az erdőgazdálkodás átalakulásához, amelyben az elemző, értékelő, előkészítő és javaslattevő munkák mellett az ágazati működőképességének biztosítása volt a központi kérdés.

1. Erdészeti politika

A politikai és gazdasági rendszerváltást követően elindult a tulajdonviszonyok átrendeződése. A tulajdonosi motiváltság erősödése miatt is felmerült a hazai erdészeti politika újrafogalmazásának és az új erdőtörvény előkészítésének igénye. Már az 1990-es év elején is minisztériumi munka keretében a szabályozás előkészítéséhez elindítottuk:

- a hazai erdőgazdálkodás helyzetének elemzését,
- az érdekeltségi körbe tartozó országok erdészeti politikájának, jogi és közgazdasági szabályozásának, erdőgazdálkodásának elemzését,
- a hazai erdészeti politika főbb kérdéseinek kidolgozását,
- az erdőtörvény előkészítését.

Nemzetközi szintű konzultációk szervezésével, külföldi rendezvényeken, tanulmányutakon és továbbképzéseken való részvétellel, szakmai fórumok meghallgatásával készültünk fel a megváltozott helyzetnek megfelelő szabályozás javaslatának elkészítésére. Az Erdészeti és Faipari Szakbizottság – melybe a természetvédelem képviselőit is bevontuk – határozott munkájának köszönhetően elkészült a helyzetértékelés, az aktuális erdészeti politikai kérdésekkel foglalkozó anyag. Ugyanebben az évben elindítottuk a törvény előkészítését is.

Az előkészítő munkák állásáról tájékoztattuk a minisztérium vezetését, az Országgyűlés Környezetvédelmi és Mezőgazdasági Bizottságát. A szakértői anyagok szintjén az ágazati érdekképviseleti szervekkel, valamint az ágazati intézményeivel egyeztetéseket folytattunk. Különböző rendezvényeken és a sajtó útján a kollégák többször kaphattak tájékoztatást.

Az Erdőtörvény beterjesztése más törvényekkel együtt a Földművelésügyi Minisztérium II. félévi programjai között szerepel.

2. Tulajdoni, kezelési viszonyok változása

Az új szabályozás előkészítésének egyik sarkalatos indoka a tulajdonosi

struktúra változása. Mint közismertté vált, a rendszerváltás érinti az erdő tulajdonviszonyait is. Itt kell kiemelni azt, hogy eredményes erdőgazdálkodást, hatékony szabályozást csak rendezett tulajdoni és birtokviszonyok mellett lehet működtetni.

Az erdőnek a rendszerváltásig jellemző tulajdoni szerkezete lényegében két csoportra, az állami és szövetkezeti kezelésre koncentrálódott. Mindez az 1945-49 években elindított földreform, majd az azt követő földbirtok rendezések és az új erdőtelepítések eredményeként alakult ki.

Az összes erdő területe az FM Erdőrendezési Szolgálat 1991. XII. 31-i nyilvántartása szerint: 1 694 546 ha, melynek 69,7%-a volt állami tulajdonú, 29,8%-a szövetkezeti kezeléssel és mintegy 0,5% tartozott az egyéb kategóriába.

Az elmúlt időszak az erdőfűlést egyértelmű növekedésével (12%-ról – 18%-ra), a nagyarányú állami erdővagyon kialakulásával és termelőszövetkezeti kezeléssel jellemezhető, melynek során az erdőbirtok nagymértékben koncentrálódott. A koncentrációból fakadó előnyöket az ágazat nagymértékben tudta kihasználni. Hisz nagyterületű erdőtervezésnek, a hozamszabályozásnak, a tartamos erdőgazdálkodásnak a birtokfeltételei adottak voltak. Részben ez volt azonban az alapja az erdők egyes térségekben megjelenő túlhatalmának is.

Forgalomképesség szempontjából a korábbi polgári törvénykönyv szerint az erdő forgalomképtelen vagyontárgy volt. Az állami erdő, mint vagyon, csak a használati jog területén volt átruházható. *A tulajdonviszonyok első változását az erdőben a korábbi, a termelőszövetkezetekről szóló törvény 1989. évi módosítása tette lehetővé, amikor is a szövetkezetek kezelésében levő tagi tulajdonú ingatlanokat a tagok kiigényelhették a szövetkezetből.*

Az első lényeges változást a polgári törvénykönyv módosítása hozta, amikor is az állami erdő tulajdonlása forgalomképessé válik és megnyitja az utat a földtulajdonlását is érintő törvényeknek, melyek: az önkormányzatok vagyonáról szóló törvény, a szövetkezeti és a szövetkezeti átmeneti törvény és a kárpótlási törvényecsomag.

Az önkormányzatok vagyonáról szóló törvény a korábbi tanácsi kezelésű erdők önkormányzati tulajdonba adásáról rendelkezik, mely összességében mintegy 10 ezer ha erdőt érinthet. Sajnálatos

tényként kellett megállapítani, hogy sok esetben a Vagyonátadó Bizottságok és maga a Belügyminisztérium is eltérő módon értelmezi a vonatkozó törvényt és az erdőt beépítetlen földingatlannak minősíti. Tény az, hogy ezen az úton számos, az erdőgazdálkodásra nézve hátrányos tulajdonátadás történet meg. Ennek a folyamatnak a felülvizsgálatát több hónappal ezelőtt kezdeményeztük és reméljük, többszöri szakértői egyeztetés után a következő hetekben közös egyetértéssel véglegesen lezárhatjuk.

A szövetkezeti, valamint a szövetkezeti átmeneti törvény egyszerre jelölte ki a vagyon felosztását osztatlan szövetkezeti vagyonra, tagi tulajdonra és kárpótlási alapra. Ugyanakkor megjelöli a tulajdonosi és kezelői közösséget jelentő új szövetkezeti formára a működési szabályokat. Ez a tulajdonképpen vagyon- és birtokrendezési folyamat a korábbi mintegy 550 ezer ha termelőszövetkezeti kezelésű erdőre érvényes. Kétségtelen tény, hogy ez a folyamat számtalan új típusú kérdést vet fel, ugyanakkor jelentős többletfeladatot ró a szakhatóságra, így az erdőfelügyeletre, de az erdőtervezésre is. Ilyen többek között a csődbemelt, vagy jogutód nélkül megszűnő szövetkezetek vagyon kérdései, különös tekintettel az erdőre, továbbá a törvény által előírt osztatlan közös kezelés elvének általános érvényesítése, valamint az új tulajdonosok erdőtervi dokumentációkkal történő ellátása. A vagyonvesztés, átalakulás, működés és megszűnés szabályozását az említett szövetkezeti átmeneti törvények megadják; az erdőben az osztatlan közös kezelés elvének teljesülését az erdőfelügyelet ellenőrzi; az erdőtervi dokumentációk biztosítását az FM Erdőrendezési Szolgálat látja el.

A föld magántulajdonlás kialakulásának másik meghatározó törvénye a *kárpótlási törvényecsomag*, mely egyszerre ad lehetőséget a kárpótlási jeggyel részleges jóváteletre és a kijelölt kárpótlási földalapra történő licitálásra, tehát a földtulajdon szerzésre. Mint közismert, a kárpótlásnak része az erdő is. Ennek következtében kárpótlási földalapjkielölést egyaránt kell végezni.

A szövetkezeti kezelésű és állami erdőterületen. Induláskor, az előzetes felmérések alapján azzal számoltunk, hogy a kárpótlási folyamatban mintegy 250-300 ezer ha erdő tulajdonviszonyaiban történhet közvetlen változás, mely változás mértéke az állami erdők 100-150 ezer ha-val részeseznek.

Az Országos Kárrendezési és Kárpótlási Hivataltól kapott tájékoztatás szerint 1993. július 11 512 300 AK földingatlan került árvérezetítésre, amelyre 126 300-an szereztek tulajdonjogot. A jelzett dátumig erdőben 181.949 AK kelt el, ami mintegy 44-45 ezer/ha-nak felel meg. Az Erdészeti Hivatal adatai szerint az erdőgazdaságoktól eddig 27 071 AK került 9 600 ha-val magántulajdonba. A pótkijelölés menetében előreláthatólag 50 ezer ha mértékrenddel kell számolni az állami erdőkhöz, ebből 50-50% arányú megoszlás várható az állami gazdaságok és az állami erdőgazdaságok között.

A kárpótlás eddigi tapasztalataiból számos következtetés vonható le. Többek között az a tény, hogy a faállomány értéke többszöri javaslatunk ellenére nem került figyelembevételre a licitáláskori induló érték megállapításakor. A negatív licitálás során – 500 Ft/AK – szakmailag és pénzügyileg fel nem értékelt vagyonhoz jutnak az új tulajdonosok. Ennek utólagos korrekciójára számos javaslat ellenére nem látott lehetőséget a törvényhozás.

Külön ki kell emelni itt azt, hogy az új tulajdonosokra is érvényes a gazdaságosságukban az erdőtörvény, az értékesítésben a gazdasági törvények, valamint az osztatlan kezelést elvénél érvényesítését a kárpótlási törvény is előírja.

Külön kérdésként merül fel az alkalmazotti földalapról törvényi értelmezése az állami erdőgazdaságoknál, különösen az erdőalapról vonatkozásában. Ma már elmondható, hogy az Igazságügyi Minisztérium és Földművelésügyi Minisztérium egyeztetett álláspontja szerint nincs mód az alkalmazotti föld (erdő) alap kijelölésére.

Az említett törvények, tehát az önkormányzatok vagyonáról szóló törvény, a szövetkezeti törvények, valamint a kárpótlási törvényecsomag következtében olyan mértékű erdőtulajdon rendeződés indult el, melynek eredményeként a magánérdő tulajdonlás részaránya 35-40% is lehet. Ennek abszolút mértéke és relatív aránya elsősorban az erdőtelepítésekkel tovább emelkedhet.

Az erdő tulajdoni viszonyait azonban döntően az állami tulajdonban maradó rész sorsa és az azon történő gazdálkodás formája határozza meg.

A kincstári törvény hatálybalépéséig a 126/1992. (VIII.28.) Korm. sz. rendelet szerint az állami tulajdonú erdők az ÁV Rt.-hez kerültek. Az erdő vonatkozásá-

ban egyértelműen látszik, hogy a kormányrendeletet módosítani szükséges, hiszen az erdő és a cégvagyon közötti viszonyt egyértelműsíteni kell, valamint ma az állami erdőknek a tulajdonlásában több társas is osztozik.

Az állami tulajdonú erdőt kezelő szervezetek közül a legnagyobb az ÁV Rt., melybe 19 EFAG és 25 ÁG révén 1 085 ezer ha erdő tartozik; a Honvédelmi Minisztérium 3 erdőgazdasága útján 86 ezer ha erdőt kezel, a Közlekedés, Hírközlés és Vízügyi Minisztérium a vízügy révén 10 500 ha erdőt működtet, 100 AG és 1110 egyéb privatizálásra kijelölt kezelő révén az ÁVÜ-höz 79 ezer ha erdő tartozik.

A fentiek alapján az erdő vonatkozásában is az egyik legfontosabb feladat a kincstári törvény előkészítése, melynek következtében e törvény hatálya alá tartozó erdők tételenen meghatározásra kerülnek, mely feladat lényegében elvégeztült az Erdőrendezési Szolgálat jóváhagyásával.

3. Erdőgazdálkodás

A gazdasági rendszerváltáshoz kapcsolódó feladatok bonyolítása mellett kiemelkedő súlya van az erdőgazdálkodási alapfeladatok teljesülésének. Az elmúlt három évben jelentős fejlődést megalapozó folyamatok főleg a múltbeli örökségek miatt, de a fa-ágazat korlátozott piaci és hatékonysági lehetőségei miatt is reálisnak nem voltak elindíthatók.

Az erdőfelügyelőségek – mint ismeretes – évente értékelik az erdőállomány-gazdálkodást, ebből az Erdészeti Hivatal országos értékelést készít. Az értékelésből az alábbi főbb adatok, folyamatok emelhetők ki:

a/ 1992. XII. 31-én a faállománnyal borított összes terület 1 695 855 ha, ez közel 4 400 ha-val több mint egy évvel korábban.

b/ Erdeink élőfakészlete 294,1 millió bruttó m³, mely folyamatosan növekvő, részben a fakitermeléscsökkenésével is magyarázható.

c/ 1992-ben 208 millió db kiültethető csemete került megtermelésre, mely a korábbi évekhez, különösen 1990. évi 400 milliós csúszhoz képest jelentősen csökken. Ez jórészt az erdőtelepítés teljesítmény mértékének visszalépésével van összefüggésben.

d/ Az elvégzett első kivitelű erdőfelújítás területe 19 981 ha, ugyanakkor a befejezett teljesítmény értéke 19 709 ha. Az összes erdőfelújítási kötelezettség alá

vont terület 141 919 ha, valamint az erdőtelepítési hátralék mintegy 8 700 ha. A megelőző évek eredményekéni kedvező változás volt tapasztalható, ennek a folyamattal a megtartása azonban 1992-ben már nem volt sikeres.

e/ 1992-ben 7 138 ha első kivitelű erdőtelepítést végeztünk el, a befejezett telepítés területe 8 271 ha volt.

Az említett értékelésben kiemelt, külön kezelést igénylő negatívumok felsorolászerűen a következők:

- termőhelynek nem megfelelő fafajú erdőtelepítések,
- az ápolások elhanyagolása,
- a felerősödő károsítások, főleg az aszálykár és a vadkár,
- az elhúzódozó és növekvő folyamatban lévő erdőtelepítések,
- az erdőtelepítések befejezésének elhúzódozása,
- a tölgyesek visszaszorulása a befejezett erdőtelepítésekben,
- a magas sarjzatotartási arány, őshonos fajok nem megfelelő aránya,
- az erdőfenntartás finanszírozási rendszerének problémái,
- az engedély nélküli fakitermelések, falopások,
- a tulajdonviszonyok elhúzódozó rendezése,
- a szakhatóság működtetésének kérdései.

4. Az erdőfenntartás finanszírozási kérdései, Országos Erdészeti Alap

A felsorolt negatívumokkal jellemzett erdőgazdálkodási folyamat szabályozására számtalan igazgatási és finanszírozási korszerűsítési szükségesség végrehajtani. Ezek közül a legjelentősebb a földművelésügyi alapokról szóló törvény, mely egyben az Országos Erdészeti Alap pénzügyi rendszerét szabályozza. Közismertté vált az a tény, hogy a rendszerváltással egy indokolatlanul túlköltekező, és főleg nem az alapcélakat finanszírozó, forráshiányos Erdőfenntartási Alapot örököltünk. Közel 500-550 millió Ft olyan kifizetés hiányzott az alapból, amely nem az erdőfenntartás ügyeivel volt szerves összefüggésben. A jogelőd finanszírozási rendszer nem törvényi szinten volt szabályozott, ezért a pénzügyi rendszer sem a befizetés, sem a kifizetés oldalán nem volt teljes mértékben kézben tartható. 1992-ben nem tudtuk működtetni teljeskörűen a pénzügyi rendszert.

Egyrészt a szövetkezeti szektorban elsősorban a befizetések elmaradása, másrészt a forráshiány miatt csak az 1991. év és az azt megelőző évek elmaradt kifizetéseit teljesítettük az érdekképviseletekkel egyeztetett módon. A többi szektorban csak a szakmailag elengedhetetlen munkákra nyújtottunk fedezetet. Az 1992-es év a szabályozás vonatkozásában is rendhagyó volt. 1992. január 1-től már hatályban volt a számvitelről szóló törvény, mely szerint az erdőfelújításokat beruházásként kell kezelni és közvetlen önköltségen kell értékelni. Ugyanakkor az államháztartásról szóló törvény szerint „fizetési kötelezettséget előírni csak törvényben lehet”. Az állami szektorra működtetett alaprendszer nettó elszámolásra adott lehetőséget. A ráfordításos alapon működtetett nettó elszámolási rendszer azt eredményezte, hogy több olyan erdőgazdaság nettó befizetésből visszaigénylő lett, amely tartósan befizető volt az elmúlt években. Sajnálatos az a tény, hogy a többletköltség felhasználás az erdőállomány-gazdálkodásban teljesítménynövekedéssel és eredményjavulással nem jelentkezett. Ennek magyarázatára néhány gazdálkodó esetében indokolt visszatérni.

1992. december 31-én elfogadásra került a földművelésügyi alapokról szóló törvény, mely törvényileg szabályozza az Országos Erdészeti Alapot.

Ez a szakmai alap egyértelműen a korábban működő rendszert erősíti meg törvényi szabályozással. Az első félévi működés ismerete alapján elmondható, hogy az alap a finanszírozási igényeknek részben tud csak megfelelni. A ráfordításos körben az előleg igény 40%-át volt képes csak biztosítani, a pályázatos körben pedig csupán 25%-os finanszírozási szintet tudott eddig elérni. Erre döntő részben a magyarázat az, hogy az erdőgazdasági vállalatok csak részben teljesítettek a befizetési kötelezettséget. Az Erdészeti Hivatal elemzi ennek magyarázatát és indokoltság esetén a törvény által biztosított eszközökkel élve kívánja a finanszírozási rendszert módosítani.

5. Erdővédelem, vadgazdálkodás, vadászat

Az eredményes erdőállománygazdálkodás súlyponti része az erdővédelem. A károsításokkal (vadkár, aszállyár, elemi kár, tűzkár, rovarkár, egyéb kár) érintett (mennyiségi és minőségi együtt) erdőterület nagysága 25 ezer ha körül alakul.

Az aszállyár utáni legnagyobb károsítások a vadkárból és az erdőpusztulásból származnak. Az erdőpusztulás, mely leginkább a lögyecseinkben jelentkezett, okaira még ma sincsen egyértelmű tudományos magyarázat. A pusztulás intenzitása valamelyest azonban csökkent, amely az elpusztult egyedek részarányának csökkenésével magyarázható. A pusztuláshoz kapcsolódó műszaki mentés támogatási rendszere jogszabályi megújítás alatt van. A közeljövőben várható kormánydöntés után megindulhat a pénzügyi támogatási rendszer működése.

A vadgazdálkodás, vadászat terén is számos kedvező előrelépés tapasztalható. Ezek közül az indokolt és egyeztetett létszámáspozitívumok egyes helyeken ma már kézzelfogható eredményei vannak. Indokolt ezen az úton tehát továbbhaladni.

6. Erdőtelepítés

A hazai erdővagyon további bővítésének az új erdő létesítése a járható útja. A rendszerváltás után kormányprogram szinten került megörösítésre az 1980-as évek végén szakmailag előkészített javaslat. Ez a program azt célozza, hogy az élelmiszertermelésben jóvedelmezően nem hasznosítható termőföldet jórészt új erdő létesítésével hasznosítsuk. A korábban felmért 4 800 ezer ha körüli lehetőség mindenképpen emelkedett az agrárpiacon tovább szűkülő keretei miatt.

1991-ben 700 millió Ft-ból 6700 ha, 1992-ben 650 millió Ft-ból 7140 ha új erdő létesült. 1993-ra 450 millió Ft áll rendelkezésre, ebből 3–3,5 ezer ha új erdő létesítésével számolunk.

1993-ban, amikor a magántulajdonlással reálisan számolni lehetett, indokoltak látszott a támogatási rendszer átalakítása úgy, hogy számolni kellett a saját erőforrások hasznosulásával is. Ezért a korábban 100%-os támogatási rendszert indokolt volt pályázati és részleges támogatási rendszerre átalakítani.

Ennek az új rendszernek a működéséről az 1993. év befejezését követően tudunk elemzéssel visszatérni, indokoltság esetén kezdeményezzük a módosítást.

Az erdőtelepítésnek kulcskérdése a költségvetés biztosította pénzügyi forrás. Ma már elmondhatjuk, hogy az 1994. évi törvény elfogadásakor a rendelkezésre biztosítandó keretösszeg megállapításában a szakmai állásfoglalásunkon túl, támogatottak lépnek be az agrárképviselet és az egyes – főleg a fátlan országrészekben alakult – érdekközvetítő fórumok.

7. Faanyaghasznosítás (fahasználat, fatermékkereskedelem, fafeldolgozás)

Erdőállománygazdálkodásunk másik kulcskérdése az erdőhasználat, a fatermékkereskedelem és a fafeldolgozás. Röviden néhány információ a fatermelési teljesítményről és a faanyag hasznosulásáról: 1992-ben 86 ezer ha erdőterületen, az erdőterületi lehetőség 83%-án folyt fahasználati tevékenység. Az összes kitermelt faanyag 6 590 ezer bruttó m³, mindez az előző évekhez képest további mintegy 6%-os csökkenést jelent. Az állami szektorban a csökkenés mértéke csak 4%-os, ezen belül is az ipari fa termelés 3,2%-os visszaesést mutat.

Az ipari fa értékesítés belföldön 28%-kal emelkedett, ugyanakkor az export értékesítés 17%-kal csökkent. A tűzifa értékesítésében nagymértékű változások nem voltak tapasztalhatók.

Az elsődleges és a másodlagos fafeldolgozás területén fahasználat csökkenését meghaladó mértékű visszaesés volt tapasztalható, melyből egyedüli kivétel a szalagparketta volt.

Az erdei- és faipari termékek külkereskedelmi forgalmának (export-import) pozitív egyenlege 1992-ben 7,8 mrd Ft.

Az előző évekhez képest további növekedés tapasztalható ezen a téren, de a korábbi évek dinamikája már nem volt jellemző.

Érdekes információ továbbá az a tény, hogy a cellulóz-, papír- és papírfeldolgozóipari termékek behozatala 1992-ben 22 milliárd Ft-os nagyságrendet mutatott.

Mindezen folyamatok részletes elemzését az Erdészeti Hivatal a szokásos módon elvégzi és közzéteszi. Indokoltak látszik azonban hosszú távra vonatkozóan a faanyag hasznosítás új stratégiáját kidolgozni. Ennek megvalósítása érdekében részben egy cellulóz-papíripari hasznosítás lehetőségét feltáró tanulmány készült három érintett tárca (KTM-IKM-FM) gondozásában külföldi szakértőkkel. Más részben a PHARE-program finanszírozásában a teljes ágazatra vonatkozóan készült egy tanulmány, amely erre a problémakörre is igyekszik választ adni. Ezekre a szakértői anyagokra is építkezni kívánjuk a megoldás lehetőségét a faanyaghasznosítás fejlesztési kérdéseiben – 1993 év vége felé – a kormány részére bemutatni.

8. Átalakulás, privatizáció, az állami erdőgazdálkodás szervezeti rendszere

Tisztelt Vándorgyűlés! A gazdasági rendszerváltással együtt az állam, mint tulajdonos és mint közvetlen piaci szereplő folyamatosan visszavonul a gazdaságból. A szabályozási, koordinálási szerepkörét általában megtartva csak néhány kiemelt területen – a kincstári és kizárólagos állami vállalkozói vágyonon – így az állami erdőben is indokolt, hogy megtartsa tulajdonosi befolyását. Az erdő esetében szakmai és közgazdasági szempontból azért is látjuk indokoltnak, mert a társadalmi elvárások, a tartamos vagy divatossabb szóval a fenntartható erdőgazdálkodás ezen a módon érvényesíthető. A vagyongondozás és az erdő használata, szakképzése nem egymást helyettesítő folyamatok, tevékenységek. Szervezeti szempontból véglegesen a helyükre kell, hogy kerüljenek. Mindezek alapján a magyar erdőgazdálkodásnak alapítétele az állami erdőgazdálkodás szervezeti kérdései.

Éppen ezért az általános átalakulási és privatizálási szándék a szakterülethez tartozó állami vállalatok esetében másképpen kell, hogy megjelenjen az erdőgazdasági vállalatokra és másképpen a faipari, valamint fakereskedelmi vállalatokra.

Az állami erdőgazdálkodás szervezeti kérdéseiben többször állást foglalt maga az egyesület is. Ugyanakkor kiemelkedő jelentőségű volt a Magyar tudományos Akadémia Erdészeti Bizottsága kezdeményezésére megrendezett I. Országos Erdész Gyűlés állásfoglalása. A rendezvény állásfoglalásának – mint ismeretes – az adott különleges jelentőségét, hogy magának a rendezvénynek fővédnöki tisztét dr. Antall József miniszterelnök jelenlétével és előadásával vállalta.

Az állásfoglalások egyértelműen azt az irányt erősítik, hogy az állami tulajdonú erdők tulajdonosi jogainak érvényesítésére önálló, 100%-ig állami tulajdonú kezelő szervezetet kell kialakítani.

Ez a szervezatkialakítás – ma már egyértelműen látszik – egy folyamat mentén lehet eredményes, melyhez alapvetően a szakterület és a politika egyértelmű egyetértésére van szükség.

Az említett folyamat kétös irányultságú kell, hogy legyen:

– Egyrészt a profitorientált vagyonok (fafeldolgozás, szolgáltatás, kivitelezés) folyamatos privatizálása, szervezeti elvá-

lasztása, a társasági működés kialakítása. Erre vonatkozóan a Gazdasági Kabinet és a Kormány elfogadta az ágazati privatizációs programot.

– Másrészt az állami erdőkért felelős szervezet létrehozása. Ma azonban látjuk, hogy mindez egy lépésben nem lehetséges. Az 1992. évi LIII. tv., valamint a 126/92. kormányrendelet értelmében folyik az erdőgazdasági vállalatok társasággá alakítása az ÁV Rt.-nél. Lényegesen azonban az a tény, hogy átalakulásokkal egyidőben nevesítésre kerülnek azok a vagyonok (erdő és erdőhöz közvetlen kapcsolódó vagyontárgyak), melyek nem a társaságok vagyonába kerültek, hanem a kincstári törvényig azok tőketartalékába. Az ÁV Rt. új vezetése is egyetért abban, hogy a kincstári erdővagyonért felelős szerv kialakításával ezek elvonásra kerülnek.

A minisztériumba ezen állásfoglalás ismerete mellett folyik az előkészítő munka a lehetséges szervezeti megoldás kidolgozása érdekében. A közeljövőben várható, hogy a két illetékes miniszter e kérdésben egyeztetéssel véglegesíti a kivitelezhető megoldást. Az Erdészeti Hivatalnak az a szakmai álláspontja, hogy olyan szervezet szükséges létrehozni, ahol alapvetően a közérdeknek megfelelő vagyonérdekeltség érvényesül.

9. Szabályozás, szakhatóság, oktatás, kutatás

Az előbbieken vázoltak szerint érzelhető, hogy Magyarország az erdőtulajdonlásban a jelentős állami tulajdonlás mellett a többszínű erdőtulajdonlás irányába mozdul el. Ebben az új helyzetben egy szektorsemleges, az erdőbirtoklás, -használat és -védelem szabályait pontosabban megjelölő, megújított törvényi szabályozásra van szükség. Az erdőtervény szakmai szövegegyenye elkészült. Folyik a jogi formájának kialakítása és annak véglegesítése után várhatóan az őszi idényben megkezdődhet a szakmai, valamint tárcaegyeztetése.

Mindezek mellett indokolt az erdőtervezési és erdőfelügyeleti munka reformja is. Mindkettő az érintett intézmények bevonásával elindult annak érdekében is, hogy a törvényi szabályozás életbelépésével, annak háttérével életbe léphessen.

A globális ökológiai kérdések, az erdészeti vonatkozású nemzetközi egyezmények az erdészeti kutatásban és oktatásban új irányvonalak elindítását, illetve

bővítését igénylik. Ezekben a kérdésekben a tárca, az Erdészeti Hivatal kiemelten kíván az Erdészeti Tudományos Intézetre és az egyetemre támaszkodni.

Az oktatásban és a tanácsadásban új feladatokat jelentkezik a magánerdőtulajdonlással a vállalkozások kiterjedésével együtt felmerülő új ismeretek elméleti megalapozása és gyakorlati alkalmazása.

A vállalkozások új típusú irányítási ismeret igényelnek, ezért támogatandó az a kezdeményezés, mely a Soproni Egyetem e célt szolgáló szak alapítására irányul.

10. Erdészeti Hivatal

Tisztelt Kollégák! Különösen jelentős szakterületünk „újkori” történetében, hogy 1993. május 1-től felállításra került az Erdészeti Hivatal. A hivatal magasabb jogállással jogutódként vette át a főosztály feladatait. Az Erdészeti Hivatal 4 osztályos szervezet. Létszáma 26 fő. A korábbi tevékenység első lépésben a magánerdőgazdálkodás ügyeivel bővült.

A hivatal megalakítása különösen jelentős az erdészeti diplomáciában is, mely területen több, mint harminc országgal van kapcsolatban az erdészet. Különösen kiemelkedő az osztrák, német, francia, holland, norvég, svéd, finn és az Egyesült Államok-beli kapcsolat. Ezek a kapcsolatok az elmúlt években biztosították azt, hogy több mint 150 kolléga külföldi tapasztalatcserén bővíthette szakmai és erdészeti politikai ismeretét.

Tisztelt Vándorgyűlés! Kedves Kollégák! Talán kicsit bővebbre nyúlt előadásomban rá kívántam villantani az erdészeti szakterület sajátos és sokrétű problémáira. Látunk kell, hogy az elmúlt évek nem teltek el események, feladatok, problémák és talán apró sikerek nélkül. Az elkövetkezendő év és évek számtalan új feladatot jelölnek ki számunkra. Azzal a felelősséggel kell végzünk dolgozunk, hogy a demokrácia játékszabályainak megfelelő eszközökkel a hazai erdőgazdálkodást és az átalakulást a helyes irányba terejlük.

Érzékelniünk kell azt is felelősen, hogy a megoldás kulcsa mindig saját kezünkben van. Az Erdészeti Hivatal és a tárca épít az elkötelezett erdész kollégák szakmai együttműködésére és támogatására. A jószándék az Erdészeti Hivatal életre hívásával kapcsolatos támogató levelekben egyértelműen kiérkezhet, melyet munkatársaim nevében is ezúton köszönök.

Köszönöm, hogy meghallgattak.

HOZZÁSZÓLÁSOK

DR. VÁRHELYI ANDRÁS

Tiszteit Vándorgyűlés! Legelőször beszédem mottóját szeretném elkiáltani: *Vigyázz! Dől a fa!*

Fél évvel ezelőtt az erdészeti tisztikara előtti mondandómat egy történettel fejeztem be, melyben a fák azt ságták: „*Ne siess! Ne siess!*”

Eltelt fél esztendő. Létrejött a Földművelésügyi Minisztérium kebelében az Erdészeti Hivatal. Ez eredmény. Nem kicsiny eredmény. Sokan, a szakma partvonalán állók, drukkerek és ellendrukkerek ugyan mondogatták: nem történt semmi, átfestették a cégtáblákat. Mások felkérdezték: hogyan lehet egy szakmai ágazatot „*azokra*” bízni és miért nem „*emezekre*”. Üzeneteket, telefonokat kaptunk, vezetőjelöltek és önjelöltek akciói festették színesre a hivatalfelállítási momentumait.

Ma pedig tölem, mint helynöktől és mint erdésztől – aki politikai támogatást ígért és adott – felkérdezik: node helynök úr, mi, az erdész szakma, nem egészen ilyen lovat akartunk.

Szerintem meg olyan ló nincs, amelyik minden erdőben egyformán jó.

Politikai botorság volna a tömelletti erdészre mutogatni, hogy miért nem ő, miért nem ők, öt vagy hét ezren csinálják meg maguknak az államerdészetet, az egységes szakmát, s miért nem találják ki ők maguknak az okos és értelmes feladatokat.

Hitem szerint ma ami sok kérdést eldönt, ami valódi lényeg, az az erdővállalatok átalakulása. Ezen belül 19 állami erdővállalat vezetőinek, elnökvezérigazgatóinak kiválasztása és kinevezése.

Ez fő kérdés.

Ez első kérdés, mert a szakma jövődjét ez a kiválasztott 19 ember, ez a 19 első erdész fogja évekig kommandírozni.

És mondhatom Önöknek, ez bizony politikai figyelmet is érdemlő döntés. Ezt a figyelmet azonban a fedhetetlen szakmai alkalmasság mindenkor meg kell előzze.

Tudom, hogy vannak olyan vezetőknek való mai és tegnapi vállalatvezetők, akik hisznek és bíznak abban, hogy a szakma jelentősége úgymond „*dollárban oly kicsiny*”, hogy ebbe az egészbe a kormányzat féltő figyelmével nem, vagy kevéssé avatkozik be. Az ilyen reménykedőket engedjék meg, hogy biztosítsam, ez a romény – tévedés. Mert hitem szerint nem hagyhatja egy gazdasági átalakítást felvállaló kormányzat érintetlenül az egykori nem példaszzerű szakmai és morális egzisztenciákat, kaján összekacsintásdi egy-egy külön érdekű lobbyval, amelyik a kormányzat „*erőtlenségét, figyelmetlenségét*” hozza előrkön hivatkozásul, miközben ebből él túl, ebből él át mindent.

Tisztelesség, fedhetetlen, karakán és főként szakmallaig kikezdehetlen vezetőkre van szükség.

Nekem, nekünk erdészeknek az erdő szent templom. Szakmánk temploma: a szürke bükkös oszlopcsarnok, a cseres zsongás, a gyertyának darabos sühögése, a lángoló csereszömörécs vágásoldál. Ezek a mi szentélyeink.

Ők függnek tőlünk, mi belőlük élünk. Nincs másunk! Csak ez az 1 millió hektár magyar lábaserdő, benne az irtókapázó, patkázó üregasszonyok csemete-fogó sóhajaival, az idényre felfogadott diákok, s Istenem! – ma már – munkanélküliek hársány tréfiáival.

Minékünk ma úgy kell boldogulni, erdőt, fát nevelni, növesztetni, óvni, hogy szinte már a fejünk felől dől kés alá a fa. Sokszor az erdész nem is igazán tudja, csak sejtí, ki kiáltotta el: *vigyázz, dől a fa!*

De a törvények, Uraim, végrehajtandók! Az átalakulások, kárpótlási kijelölések bizony végrehajtandók! Ugyanúgy, ahogy a vágástervek, a növedékfokozás, az elegyarány szabályozás, a vadkár-elhárítás és csemete ültetés.

A törvényeket mi erdészek nem bírálhatjuk felül.

De valóságosan nem kérdezheti fel sem az ágazati minisztérium, sem szakmai testületek, de még a politikai erőteréből beszélő helynök sem, az erdészt, hogy: „*bátyám-öcsém*” hát mit csináltál az erdővel?

Mert az erdészek, az én szakma-testvéreim, azt csinálják a tő mellett, amit lehet. Amit engednek nekik. Amit kiszabnak nekik.

S melyiknek lelke van – s nemcsak tudása – szakmájához, az mind lehajol a kis csemetéhez.

Az ilyen erdész – öreg vagy fiatal – szakmája díszé. Legyünk büszkék reájuk, s lehetünk hálásak nekik, mert rangon viselik hivatásukat. S a mai világban egy hivatást rangon bírni, bizony mondom, nem csekélység.

Kell és kötelesség, hogy a szakma mai, megújított vállalati tisztikara, ágazati vezetése, politikai támogatói és védnökei megbecsüljék és megtartsák azt a mérnök és erdészkart, amelyik nem annyira szakmájából, mint szakmájáért él.

Higgyék el, ez felismerhető! Bízának hozzá: vannak, akik ezt felismerik.

Nézzenek ide: itt ül egy miniszter, talán az első olyan politikus, aki nemcsak elvben és tétben, de külsőlegében is felvállalt bennünket, erdészeket. Szeretem őt ezért! Mert nem mód nélküli az üzenete annak, hogy az ágazati miniszter itt, Önök között, erdészenruhában van jelen.

Tudom, hogy eddig mi mindent vállalt fel ezért a szakmáért. Bízom hozzá, hogy mi nem csaltokzunk benne. Ahogy ő sem csaltokzhat a magyar erdészkarban.

Az együvértartozás nagy erő. Nagy biztonság lehet. Könnyű volna politikusnak azt sugallni, kérti vagy akár elvárni, hogy legyen a magyar erdészkarunk „*biztonságérzete*”.

Mitől lenne? Önmagában? – kérdezhetik.

Igaz, jogos. Szép beszédekőt? Nem! Egyenruháktól? Nem! Keményhangú üzenetektől? Nem.

Van valami, van nekünk valamünk, amivel hiszem, hogy eddig nem bírt sem politika, sem átmenet, sem ínség. Ez a valami az erdész hite. Vakon hiszem, hogy ez mondatlanul is, ismétletlenül is töretlen.

Ennél fogva hiszem, hogy sikerül olyan első vállalati vezetőket kapni ennek a szakmának, akik nemcsak Önökre, de Önökre! gondolnak, amikor az egységes magyar államerdészet felé nehéz és áldozatos lépéseket tesznek. Sikerülnie kell a szakmának olyan vezetőket erősíteni, akik ezt a feladatot megoldják. Akik megőrzik és gyarapítják az erdőket gyermekeinknek, unokáinknak, s az övéinknek.

Erős meggyőződés, hogy a kormányzatnak van figyelmé a jóra. Mind tudja, akit illet, hogy a magyar erdővagyon nem szabad, nem lehet üres-kamra szempontok, alkalmi lobby érdekek, avagy egyéni, káros karriermentések zsebére feláldozni.

Tessék bízni ebben a figyelemben. Ahogyan bízik szakmánk fővédnöke ebben az erdészkarban. Ugye mi tudjuk, hol fog helyt a magyar államerdészet jövődjé, melyik az a politikai irány, amelyben szakmánknak előkelő helye van, amelyik figyelt ránk? Ugye mi tudjuk ezt? És ugye nem felejtjük el?

Én azt mondom – mint a Miniszterelnök úr helynöke és mint erdész, s ez bernem törvény – tehát azt mondom: bízom saját szívbeli szakmám embereiben.

Az erdész hites ember. Szeretem van benne. Bízom a tömelletti erdész tisztességében és szakmaszeretetében. Bízom az erdész, lábaserdős csöndekben megmélyült humánkölcseiben.

Bízom a tekintetek tisztaságában: hogy tud, és amikor kell, mer választani. S hogy meg tudja mondani az övének, hogy erdeiért, szakmájáért, ha tetszik kenyeréért, kit s mit választ.

Bízom magunkban. Nem a szavak és szép beszédek szintjén, hanem – ahogy most Önökre nézek, tekinteteket találok meg – a ki nem mondott hitességek szintjén.

Mik vagyunk mi, magyarok, ebben a kusza világban, ebben az összezavart Európában? Magyarok vagyunk. S ez talán a legtöbb, amit adhatunk ennek az Európának.

A költő mondja: „*a tükör összevilágító könyvek nyelve / a fől nem adott hit tolvajnyelve / remény laissez passéja, percnyi szabadság, kortynyi szabadság, foglár háta mögötti szabadság nyelve*” – ez volt Magyarország. Ma már szabad! A mi templomunk az erdő. Ugye így van ez? Segítsenek ezt megtartani.

SZABADOS JÁNOS

Mindenekelőtt az ÁV Rt. einök-helyettes vezérigazgatójának, *Szekeeres Szabolcs*nak a közgyűléshez küldött üdvözlését szeretném tolmácsolni. Im már tízhónapos tapasztalat alapján is állíthatom, hogy az ÁV Rt. ügyvezetése az erdőgazdálkodást és az erdészeket nem a 19 gazdaság tőkéjének nagysága szerint, hanem az egymillió hektár állami erdő felbecsülhetetlen értékének arányában becsüli meg. Ugyanez elmondható az ÁV Rt. legfőbb döntéshozó testületének, a 11 tagú igazgatóságának tagjairól is. A szakmánk iránti fokozott érdeklődést tanúsítja, hogy az igazgatóság egyik tagja, *dr. Hajtós Odón* úr, a Magyar Mérnöki Kamara elnöke is itt ül közöttünk, megtisztelve közgyűléstünk.

Schmoizer elnök úr a bevezetőjében mint az erdőgazdaságok átalakulásáért felelős személyt mutatott be. Ezért sokan talán most azt várják tőlem, hogy az átalakulásról adok tájékoztatást. Mégsem ezt teszem, mert véleményem szerint a vándorgyűlést, ezt az évente egyszeri alkalmat nem a napi aktualitások, hanem a szakmánkat foglalkoztató távlatosabb kérdések fórumául kell felhasználni. Másrészt az átalakulásokat a piacgazdaságra való átérés olyan szűkségszerű lépésének tartom, amely csak egyik eszköze a korábbi előadásokban már részletesen kifejtett szakmai célkitűzéseknek. Ezért – noha pillanatnyilag fontos feladat – én nem a vállalati átalakításokat tartom a szakmapolitikánk minden meghatározó kulcskérdésének. Napjaink – véleményem szerint – két legégetőbb gondjáról szólok röviden.

Az első a vállalatok pénzügyi helyzete. Ma a legfontosabb rövidtávú erdőszetpolitikai cél az erdőgazdasági vállalatok likviditásának megőrzése és a felszámolások elkerülése.

Hiszen a különböző okokból pénzügyileg ellehetetlenült erdőgazdasági vállalatok által végzett erdőkezelésnek ma nincs alternatívája. Az állami erdőknek is folyamatosan kellözre van szükségük, és ennek személyi, technikai és szervezeti feltételei jelenleg csak azoknál az erdőgazdaságoknál vannak meg, amelyek az adott területen működnek, függetlenül attól, hogy pénzügyileg milyen helyzetbe kerültek. Ebből a megfontolásból döntött úgy az ÁV Rt. három erdőgazdaság esetében is, hogy – megcélzó a felszámolást – garanciát vállal kedvező kama-

Munkáljanak mind azon, hogy szakmánk imádságos helyei, szerte az országban ne válhassanak percmberkék és számlajankó szalonnasütő helyévé.

Minden embernek joga van dönteni. Döntsenek a lelkiismeretük szerint. És mindenkor apelláljanak vezetőik lelkisimere-tére. A nagy dolgok mindenkin múlnak. Nem egy-egy emberen!

Hosszú, boldog erdészkedést kívánok minden magyar erdésznek! Legyen teljes a tartalma hagyományos köszöntésünknek:

Üdv az erdésznek!

tozású hitelfelvételhez. Ebben a döntésben a tulajdonosnak az a szerepe érvényesül, amelyről kevesebb szó esik, amikor a társasági formáról beszélünk. Jelesen a tulajdonosnak a vagyonért való felelőssége. A tulajdonlás ugyanis nemcsak a profithajhászást jelenti. Különösen nem akkor, ha az állam a tulajdonos, amelynek a nyereség mellett egyéb prioritásra is tekintettel kell lennie.

A második égető szakmai gondunk az állami erdő kárpótlásra történő kijelölése. Az elmúlt három évben mi erdészek sokat beszélünk az erdő állami tulajdonlásának egyedül üdvözítő voltáról. Kevesebbet arról, ami pedig szakmapolitikánk legsarkalatosabb kérdése, a megfelelő üzemméretű jelentőségéről. Mára világossá vált, hogy a tulajdonviszonyok alakulása a rendszerváltás évtizedben mindenekelőtt politikai kérdés, amit idővel talán gazdasági szempontok fognak megelőzni, de a szakmai érveknek, szakmai befolyásoknak a birtokpolitikára nincs érdemi hatása. Ahogyan a demokratikus országokban az természetes, nekünk is az adott tulajdon szerkezetre kell építeni szakmapolitikánkat. Sokkal erőteljesebben kell tudatosítanunk a laikus közvéleményben és a döntéshozókban is a megfelelő üzemméretű szakmai, közgazdasági jelentőségét az erdőgazdálkodásban. Igaz, hogy a két világháború között az állami erdő-tulajdon jelentéktelen volt, de a magánerdőket döntő mértékben nagybirtokosok kezelték, egyházi és uradalmi birtokként. A kisparcellás magánerdőgazdálkodásnak tömeges tradíciói nincsenek Magyarországon. És ahol ennek hagyományai vannak – például Ausztriában – ott is nagyfokú állami támogatást igényelnek a kishirtokok. Ezért kell ma erdőszetpolitikánk legfontosabb kérdésének tekinteni az erdőbirtokossági átszámolás működésének jogi és közgazdasági feltételeit. Mert enélkül a kárpótlással magántulajdonba kerülő néhány hektáros erdő-tulajdonosok gazdaságilag ellehetetlenülnek, és ez az erdő leromlásához, csetenkénti rablógazdálkodáshoz vezet.

Kérem ezért Miniszter urat, hogy amikor a kárpótlási törvényben kapott felhatalmazással él, és további erdőterületeket jelöl ki a ma még jól kezelt összefüggő állami erdőterületekből, gondoljon erre a felőlőségére. A megfelelő méretű erdőbirtokok kialakításának és működésének feltételei nélkül nem szabad felaprózni értékes összefüggő erdeinket. Ezt nemcsak az erdészek, a magyar erdő, hanem a jövő generációinak érdekében sem szabad megtenni.

Köszönöm figyelmüket.

DR. GYENESI ISTVÁN

A megyei önkormányzat képviselőjében és tapasztalataim alapján mondatom, hogy a privatizációs folyamatban – így az erdőnél is – túl sok a bizonytalansági tényező. Ezt átmenetileg lehet hozzáértesse, felelősséggel ideig-óráig pótolni, de hosszú távon semmi esetre sem. A bizonytalanság ellensúlyozását a civil szerveződések, mint amilyen az Erdészeti Egyesület is,

biztosan tudja. De ez is csak átmeneti lehet. *Azt várni azonban egy ilyen egyesületől, hogy a hivatalos állami politikára bólogasson, ezt senki nem várhatja el.* Mint politikus azt mondanom önöknek, hogy az egyesület járja a saját útját, amit szakmailag jónak lát. Ha ez az út találkozik a hivatalos elképzelésekkel, akkor várhatja a támogatást, ha nem, vállalják bátran az opponensi szerepet.

A vágható erdőállomány a múltat minősíti. A ma hibát, vagy a ma helytállását is a jövő fogja minősíteni. Tisztelet az erdészeknek.

BARANYAI KATALIN

Miniszter úrhoz szeretnék kérdést feltenni az állami erdők és az államerdész helyzetével kapcsolatban.

Az erdészeti szakterület örömmel vette, hogy az 1993. február 14-én tartott I. Országos Erdész Gyűlés állásfoglalását a minisztérium vezetése elfogadta és májusban létrehozta a minisztériumon belüli az Erdészeti Hivatalt. Azzal is mindenki

egyetért (a szakemberek és a nem szakemberek is), hogy az erdők közhasznú funkciója miatt az állami erdők egységét meg kell őrizni. Ennek érdekében kellene létrehozni – az állásfoglalásnak megfelelően – azt az önálló, 100%-ig állami tulajdonú kezelőszervezetet, amely ellátná az állami erdők kezelését az állami tulajdon érdekeinek megfelelően.

Azt kérdezném miniszter úrtól, hogy ennek elősegítése érdekében kíván-e valamit tenni a minisztérium és ha igen, akkor mikor és mit?

DR. SZABÓ JÁNOS

Várhatóan a közeljövőben tárgyalok erről a kérdéstről Szabó Tamás miniszter úrral.

FEJES DÉNES

Szeretném felhívni a miniszter úr figyelmét, hogy a kárpótlás jelenlegi gyakorlata már régen túlmutat a részleges kárpótlá-

láson, sőt a reprivatizáláson is. Egyben kérem, hogy tegyen meg mindent, hogy ez a folyamat ne fokozódjék, és legalább az erdőket érintő még megtehető intézkedések foganatosítását szorgalmazni szíveskedjen.

ZÁVORSZKI JÁNOS

Valamennyi kerületvezető erdész nevében kívánok szólni. Mindazok nevében, akik úgy érzik, hogy sem anyagilag, sem erkölcsileg nem jut rájuk annyi figyelem, mint amennyit megérdemelnék. Úgy érzem, sok helyütt a kerületvezető létbi-

zonytalansága előbb-utóbb ki fog hatni a reánk bízott erdőterületek biztonságára is.

Már hallani olyan hangokat, hogy a létszámcsökkentés céljára a kerületvezetői státusokat is. Azt hiszem, hogy ez helytelen útja a költségcsökkentésnek. *Kérem ezért valamennyi kerületvezető erdész nevében, hogy fordítódjon reánk nagyobb figyelem.*

ORMOS BALÁZS

Nem kerülhetem meg, hogy közgyűlésünkön ne beszéljek erdeink már-már katasztrofális állapotáról amit az aszály, a különböző rovarkárosítások, tüzesetek, lopások és egyébek okoznak az erdőkben. A károk ellensúlyozására, de sokkal inkább megelőzésére pénz kell. Működik törvényi szinten az erdészeti alap, melynek létjogosultságát vitatják ugyan, de be kell látni, hogy ez az erdőgazdálkodás specifikuma, hiszen az eltérő adottságú gazdálkodó egységek az alap segítségével működhetnek zavartalanul. De vonatkozik ez a magán, illetve társasági erdőkre is, melyek szintén igénybe szeretnék venni az alap pénzeszközeit. Sajnos a felújítási kötelezettségekhez szükséges anyagi igény egyre nő, ugyanakkor a kitermelt faanyag után befizetendő összeg csökken. Szükség lenne az erdészeti alap mielőbbi feltöltésére, a feltöltésre külső forrásokat kell találni.

Nem lenne ez adomány, hiszen ágazatunk éves szinten is milliárdokat fizet be az államkasszába évente. Kevés kicsi ágazatunk a nemzetgazdaságban, hogy viszonylag kevés pénzzel rendbe lehetne hozni az ország területének 18%-át érintő szakmai, társadalmi elvárások sorolt igényeit.

Bizton állíthatom, hogy van annyi pénz még az FM-en belül is, amennyivel az ágazat megoldható legsürgősebb teendőit. Annál is inkább, mert a városok és települések körüli erdők jelentős és direkt közjóléti szolgáltatást lát el, ami az erdészeknek pénzbe kerül. Az elvonás helyett – lásd a vadászati területek bérbeadásából származó jövedelem – támogatni kellene az erdészeti tevékenységet.

Úgy gondolom, hogy 1993-ra 500 millió, 1994-re 1 milliárd elegendő lenne az erdészeti alap feltöltéséhez, mely összegek jelentéktelenek a tárca költségvetéséhez viszonyítva. Mindehhez a szakmán belüli összefogásra és az összefogáson alapuló egészséges lobbizásra van szükség.

CSÖTÖNYI JÓZSEF

Roth professzort idézve aggodalmát fejezte ki az erdők egészségi állapota miatt. Az emberiség létalapja pusztul. Elis-

merően szólt az elmúlt év központi pénzügyi segítségéről, de megjegyezte, hogy e kármentő is csak a valós kár egytizedét fedezte. Felhívta dr. Szabó János miniszter figyelmét, hogy a mezőgazdasági aszálykárrel párhuzamosan tetemes erdei aszálykár is jelentkezett az utóbbi években, és kérte a kárkompenzációjának alapos vizsgálatát.

FÁBIÁN ISTVÁN

Egy kaposvári fti. képviselőtében mely fával, és mindenféle erdei termék forgalmazásával foglalkozik – felhívta a fi-

gyelmet arra, hogy az új erdőtulajdonosok (vállalkozók) szakmai „hozzaértése” kívánna elvárni hogy maga után, és kérte, hogy a szakma előzze meg azt, hogy ezen új réteg saját szerveződéssel akaratlannal is tétútra terelődjön – az erdők kárára.

MAGYARSZÉKI BÉLA

Baráti kapcsolatunk az erdészekkel több mint harminc éves. 1961 ben erdész-vadász-turista-találkozózt szerveztünk, a Pilisben a Lajos forrásnál. *Végyári Jenő* igazgató szavait, hogy az

erdőt ne csak szerezünk, de éljük is – megfogadtuk, és kidolgoztuk a Társadalmi Erdői Szolgálat szervezetét. Ma már sok ezer járőrünk vigyázza az erdőket. A 60 000 természetjáró segítségére bizton számíthatnak, és kérjük, hogy éljenek is ezzel, és támogassák őket – *mondotta a természetvédelmi szolgálat vezetője.*